

داستان فدک

«فدک» کجا بود و از نظر اقتصادی چقدر ارزش داشت؟، چرا پیامبر (ص) آنرا به فاطمه (ع) داد و چرا مخالفان اصرار داشتند آنرا از او بگیرند؟!...

بر اصول و فروع، بر کتاب‌های آسمانی مانند تورات و انجیل، انکار کند، و باین فضائل را از او سلب نماید.

در این میان، امام امتیاز خاصی داشت که ممکن بود در آینده برای گردانندگان خلافت تولید اشکال کند، و آن قدرت اقتصادی و درآمدی بود که از طریق فدک به دست او می‌رسید، و می‌توانست از درآمد آنجا به نفع خود، و تضعیف حکومت وقت استفاده کند، از این جهت دستگاه خلافت مصلحت دید که امام را از این جهت خلع سلاح کند، و این قدرت را از دست او بگیرد زیرا این امتیاز بسان امتیازات دیگر نبود که به زور و فشار بتوان آن را از امام گرفت

مشخصات فدک

سرزمین آباد و محصول خیزی را که در نزدیکی خیبر قرار داشت و فاصله آن با مدینه حدود ۱۴۰ کیلومتر بود، و پس از دو‌های خیبر نقطه اتکاء یهودیان حجاز

کشمکش‌های سقیفه در راه انتخاب خلیفه به پایان رسید، ابو بکر زمام خلافت را به دست گرفت، و به کار خود پرداخت، و علی (ع) با گروهی از یاران باوفای خود از صحنه حکومت بیرون رفته و پس از تنویر افکار، و روشن ساختن اذهان عمومی، برای حفظ وحدت کلمه، از در مخالفت وارد نشد، و از طریق تعلیم و تفسیر مفاهیم عالی قرآن، و قضاوت و داورای‌های صحیح، احتجاج و استدلال با دانشمندان اهل کتاب و... به خدمات فردی و اجتماعی خود ادامه داد

امام در میان مسلمانان، کمالات و نقاط قوت بسیاری داشت که هرگز ممکن نبود رقبای وی این کمالات را از او بگیرند او پسر عم پیامبر گرامی، وصی بلا فصل او، یگانه مجاهد و جانباز اسلام، باب علم نبی بود که هیچ کس نمی‌توانست سبقت او را بر اسلام و اطلاع وسیع و احاطه وی را به قرآن و حدیث،

واموال نیازمندیهای مشروع نزدیکان خود را بوجه
آبرومندی بر طرف سازد (۲)

**پیامبر فدك را به دختر خود فاطمه
می بخشد .**

محدثان و مفسران شیعه و گروهی اذاتشندان
سنی می نویسند : وقتی آیه «وآت ذا القربى حقه و-
المسكين وابن السبيل» نازل گردید (۳) پیامبر دختر
خود فاطمه را خواست و فدك را به وی واگذار
نمود، (۴) و ناقل این مطلب ابوسعید خدری است
که یکی از صحابه بزرگ رسول (ص) می باشد .

کلیه مفسران شیعه و سنی قبول دارند که آیه در-
حق نزدیکان و خویشاوندان پیامبر نازل گردیده و-
دختر وی روشن ترین مصداق برای «ذی القربى»
است حتی در شام هنگامی که مردشامی به علی بن-
الحسین حضرت زین العابدین (ع) گفت: خود را
معرفی بنما آن حضرت برای شناساندن خود، آیه
فوق را تلاوت نمود، و این مطلب آنچنان در میان
مسلمانان روشن بود که آن مردشامی در حالی که
سر خود را بعنوان تصدیق حرکت می داد به آن
حضرت چنین عرض کرد: به خاطر نزدیکی و خویشاوندی
خاصی که با حضرت رسول دارید، خدا به پیامبر
خود دستور داده که حق شما را بدهد. (۵)

بشمار می رفت، قریه «فدك» مینامیدند (۱) پیامبر پس
از آن که نیروهای یهودیان را در «خیبر» ، و «وادی-
القری» و «تیماء» درهم شکست ، و خلائی را که در
شمال مدینه احساس می شد، با نیروی نظامی اسلام
پر نمود، برای پایان دادن به قدرتهای یهودی در-
این سرزمین که برای اسلام و مسلمانان کانون خطر و-
تحریک بر ضد اسلام بشمار می رفت، سفری بنام «محیط»
پیش سران فدك فرستاد، «یوشع بن نون» که ریاست
دهکده را به عهده داشت، صلح و تسلیم را بر نبرد
ترجیح داد و ساکنان آنجا متعهد شدند که نیمی از
حاصل را هر سال در اختیار پیامبر اسلام بگذارند و از
این به بعد زیر لوای اسلام زندگی کنند، و بر ضد
مسلمانان دست به توطئه نزنند، و حکومت اسلام در-
برابر این مبلغ، امنیت منطقه آنها را تامین نماید.
سرزمینهایی که در اسلام بوسیله نبرد و جنگ و قدرت
نظامی گرفته می شود متعلق به عموم مسلمانان است
و اداره آن به دست حکام شرعی می باشد، ولی سرزمینی
که بدون هجوم نظامی و اعزام نیرو ، در اختیار
مسلمان قرار می گیرد ، مربوط به شخص پیامبر و-
امام پس از او است، و باید آنرا بطوریکه در قوانین
اسلام پیش بینی شده است در موارد خاصی ، بکار
برد، و یکی از آن موارد این است که از این املاک

۱- به کتاب معجم البلدان و مراد الاطلاع ماده «فدك» مراجعه شود.

۲- سوره حشر- آیه های ۷ و ۶- در کتابهای فقهی این مطلب در کتاب جهاد تحت عنوان «فبی ع»

بحث شده است

۳- سوره اسراء آیه ۲۶: یعنی حق خویشاوندان و مساکین و یراه ماندگان را بپرداز .

۴- مجمع البیان ج ۳ ص ۴۱۱، شرح ابن ابی الحدید ج ۱۶ ص ۲۶۸

۵- الدر المنثور ج ۲ ص ۱۷۶.

خلاصه گفتار آن که : این آیه در حق حضرت زهرا (ع) و فرزندان وی نازل گردیده و مورد اتفاق جامعه مسلمانان است ولی این مطلب که هنگام نزول این آیه پیامبر (ص) فدک را به دختر گرامی خود بخشید، مورد اتفاق جامعه دانشمندان شیعه، و برخی از دانشمندان سنی است.

چرا فدک را به دختر خود بخشید؟

همگی می دانیم و تاریخ زندگی پیامبر و خاندان او به خوبی گواهی می دهد که آنان هرگز دلبستگی به مال دنیا نداشته و چیزی که در نظر آنان ارزشی نداشت، همان ثروت دنیا بود. مع الوصف می بینیم که پیامبر گرامی چنین سرزمینی را به دختر خود بخشید، و آن را به این خاندان اختصاص داد در این جا این سؤال پیش می آید که چرا پیامبر گرامی آن را به دختر خود داد. ۱؟

پیامبر گرامی روی جهاتی این کار را انجام داد:

۱- زمامداری مسلمانان پس از فوت پیامبر اسلام طبق تصریحات مکرر آن حضرت، با امیر مومنان بود، و چنین مقام و منصب به هزینه سنگین نیاز داشت، علی برای حفظ این مقام و منصب، میتوانست از درآمد «فدک» حداکثر استفاده را بنماید، گویا دستگاه خلافت از این پیش بینی مطلع شده بود، که در همان روزهای نخست «فدک» را از دست خاندان پیامبر بیرون کرد.

۲- دودمان پیامبر که مظهر کامل آن یگانه دختر وی و نوردیدگانش حضرت حسن (ع) و حضرت حسین (ع) بود، باید پس از فوت پیامبر، به صورت

آبرومندی زندگی کنند و حیثیت و شرف پیامبر محفوظ بماند برای این هدف پیامبر «فدک» را به دختر خود بخشید. ۳- پیامبر می دانست که گروهی کینه امام را بدلد دارند زیرا بسیاری از کسان آنان به شمشیر وی در میدان های جهاد کشته شده اند و راه زدودن این کینه این است که امام از طریق کمک های مالی، از آنان دلجوئی کرده و عواطف آنان را به خود جلب نماید. نه تنها به آنان بلکه به کلیه بینوایان و درماندگان کمک نموده و از این طریق خارهائی که بر سر راه خلافت بود از میان برداشته شود، پیامبر هر چند آن را در ظاهر به زهرا (ع) بخشید ولی درآمد آن در اختیار صاحب ولایت بود که از آن، پس از تأمین ضروریات زندگی، به نفع اسلام و مسلمانان استفاده کند.

درآمد فدک

پس از مراجعه به تاریخ، همه این جهات سه گانه در ذهن انسان قوت می گیرد زیرا فدک يك منطقه حاصلخیز بود که می توانست امام را در راه اهداف خویش کمک کند.

مورخ معروف «حلبی» در سیره خود می نویسد : ابوبکر مایل بود که فدک در دست دختر پیامبر باقی بماند حتی مالکیت فاطمه را در ورقه ای تصدیق نمود، اما عمر از دادن ورقه به فاطمه (ع) ممانع گردید و روزه ای بکر کرد و گفت فردا تو، به درآمد فدک نیاز شدیدی پیدا خواهی کرد، زیرا اگر مشرکان حرب برضد مسلمانان قیام کنند، از کجا هزینه جنگی آنها را تأمین خواهی نمود؟ ۱)

از این جمله استفاده می شود که درآمد فدک به

مقداری بود که می توانست بخشی از هزینه جهاد با دشمن را تامین کند از این جهت لازم بود که پیامبر (ص) چنین قدرت اقتصادی را برای يك سلسله مصالح در اختیار علی بگذارد.

ابن ابی الحدید می گوید: من به یکی از دانشمندان مذهب امامیه درباره فدك چنین گفتم دهكده فدك آنچنان وسعت نداشت، و سرزمین به این کوچکی که جز چند نخل در آنجا نبود، اینقدر مهم نبود، تا مخالفان فاطمه در آن طمع ورزند. (۱) او در پاسخ من گفت: تو در این عقیده اشتباه می کنی، شماره نخلهای آنجا از نخلهای کنونی کوفی کمتر نبود بطور مسلم ممنوع ساختن خاندان پیامبر از این سرزمین حاصلخیز، برای این بود که مبادا امیر مومنان از درآمد آنجا برای مبارزه با دستگاه خلافت کمک بگیرد، و لذا نه تنها فاطمه را از فدك محروم ساختند بلکه کلیه بنی هاشم و فرزند عبدالمطلب را از حقوق مشروع خود (خمس غنائم) هم بی نصیب نمودند. جمعیتی که باید به دنبال زندگی بروند، و بسا نیازمندی بسربرند، هرگز فکر مبارزه با وضع موجود را در مغز خود نمی پروراندند (۲)

امام موسی بن جعفر (ع) حدود مرزی فدك را در حدیثی چنین تحدید می کند و می فرماید: فدك از يك طرف به «عدن» از طرف دوم به «سمرقند» از جهت سوم به «آفریقا» از جانب چهارم به دریاها و جزیره ها و از منستان... محدود می شد.

به طور مسلم فدك که بخشی از خبیر بود، آن چنان

حدود خودی نداشت، مقصود امام این است که اگر فدك در دست خاندان پیامبر قرار گرفته بود از در آمد آن بخشی از هزینه حکومت اسلامی بر آن منطقه وسیع، تامین می گشت

قطب الدین راوندی می نویسد: پیامبر (ص) سرزمین فدك را به مبلغ ۲۴۰۰۰ دینار اجاره داد، و در برخی از احادیث ۷۰/۱۰۰۰ دینار نیز نقل شده است. و این اختلاف به حسب تفاوت در آمد سالیانه بود. هنگامی که معاویه به خلافت رسید فدك را میان سه نفر تقسیم نمود يك سوم آن را به مروان بن حکم، و يك سوم دیگر را به عمر بن عثمان، و ثلث دیگر آن را به فرزند خود یزید داد. هنگامی که مروان به خلافت رسید همه سهام را جز و تیول خود قرارداد (۳) از این تقسیم استفاده می شود که فدك يك سرزمین قابل ملاحظه ای بود که آن را میان سه نفر که هر کدام نماینده فامیل بزرگی بود، تقسیم کرد.

هنگامی که فاطمه، با بی بگردن باره فدك گفتگو نمود و گواهان خود را برای اثبات مدعای خود پیش او برد، وی در پاسخ دختر پیامبر گفت: فدك ملك شخصی پیامبر نبود، بلکه از اموال مسلمانان بود که از درآمد آن سپاهی را مجهز می کرد و برای نبرد با دشمنان می فرستاد، و در راه خدا نیز انفاق می نمود (۴)

از این که پیامبر از درآمد آن سپاه را بسیج میکرد حاکی است که این بخش از خبیر در آمد سرشاری داشت که برای بسیج ساختن سپاه کافی بود.

(بقیه دارد)

۱- ما موقعیت حاصلخیزی فدك را در اول مقاله از کتاب مرصدا الاطلاع بطور اجمال نقل کردیم

۲- ابن ابی الحدید ج ۱۶ ص ۲۳۶ ۳- شرح حدیدی ج ۱۶ ص ۲۱۶

۴- شرح حدیدی ج ۱۶ ص ۲۱۴